

Γράφει ο **Κώστας Παπαδάκης**

Άσυλο εξ ορισμού είναι χώρος περιορισμού των δικαιωμάτων της εξουσίας απέναντι στον πολίτη. Αποτέλεσε από τις απαρχές της ιστορίας λαϊκή κατάκτηση που και όταν ακόμα δεν κατοχυρώθηκε νομικά βρίσκονταν ψηλά στην κοινωνική συνείδηση και αποτελούσε άγραφο νόμο. Το Κυλώνειο άγος (632 πΧ) έμεινε στην ιστορία ως μία πράξη ντροπής ήταν σφαγή οπαδών του Κύλωνα στην Ακρόπολη που αποτελούσε άσυλο, έστω ως χώρος λατρείας των θεών. Αλλά και στα σημερινά χρόνια το άσυλο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής απετέλεσε κατοχυρωμένο και μάλιστα με συνταγματική περιωπή θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα (άρθρο 9 Σ), ενώ η από μέρους κρατικού υπαλλήλου παραβίαση του οικιακού ασύλου, δηλαδή είσοδος σε ιδιωτική κατοικία χωρίς τη θέλησή του, χωρίς τις διατυπώσεις του νόμου και χωρίς την παρουσία δικαστικού λειτουργού αποτελεί ποινικό αδίκημα (ΠΚ 241) απειλούμενο μάλιστα με υψηλότερη ποινή από το αδίκημα της διατάραξης οικιακής ειρήνης (ΠΚ 334) και πολύ σωστά αφού η από μέρους οργάνου της εξουσίας παραβίαση του νόμου έχει πολύ μεγαλύτερη επικινδυνότητα και άρα απαξία από την αντίστοιχη ενός ιδιώτη. Περιορισμοί που προβλέπονται και για την κατ οίκον έρευνα, την κατά κανόνα απαγόρευση της στη διάρκεια της νύχτας (ΚΠοινΔ 254) αποβλέπουν επίσης στην προστασία του οικιακού ασύλου. Αναμφισβήτητη άλλωστε είναι και η έννοια του πολιτικού ασύλου που προστατεύει πρόσωπα που διώκονται από αντίπαλα καθεστώτα για τους πολιτικούς αγώνες τους και υποχρεώνει τα κράτη στα οποία καταφεύγουν να τα προστατεύουν όταν αυτό διαπιστώνεται.

Αν για τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα όπως η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή προβλέπεται και νομοθετήθηκε άσυλο, δεν συμβαίνει το ίδιο κατά τρόπο συγκεκριμένο με την προστασία των συλλογικών πολιτικών δικαιωμάτων παρότι το Σύνταγμα επιτάσσει την εγγύηση του κράτους για τα δικαιώματα του ανθρώπου ως μέλους του κοινωνικού συνόλου (Σ 25 παρ. 1). Τα κινήματα δεν έχουν “το σπίτι τους” κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα αν και το έχουν κατακτήσει με αγώνες δεκαετιών που κανένας δεν τόλμησε να αμφισβητήσει.

Ενα τέτοιο σπίτι είναι το Πανεπιστημιακό Άσυλο. Θα μπορούσαν η μπορεί στο μέλλον στη θέση των Α.Ε.Ι. να είναι τα Εργατικά κέντρα, τα Δημαρχεία, οι πλατείες, τα δημόσια και δημοτικά κτίρια, κάποια άλλα “αβατα”. Συνέβη για λόγους ιστορικούς και ιδιαίτερους σε αυτήν την χώρα η θεμιτή και σεβαστή συνταγματικά κινηματική ασυλία να στεγασθεί στο πανεπιστήμιο. Και όχι φυσικά χάριν προστασίας της τριτοβάθμιας ακαδημαϊκής διδασκαλίας. Στο Ελληνικό κράτος η τελευταία δεν γνώρισε ποτέ διωγμούς, όπως στην μεσαιωνική Ευρώπη. Αντίθετα υπήρξε θεραπευίδα των εξουσιών και διαπιστευμένη πηγή παροχής της αστικής γνώσης και ιδεολογικής συγκρότησης των μελλοντικών στελεχών της κοινωνίας. Συνεπώς ούτε κινδύνευσε ποτέ από την εξουσία, ούτε δεν είχε ανάγκη κανενός ασύλου. Ποτέ δεν μπήκε αστυνομία σε Α.Ε.Ι. για να διακόψει μάθημα ή άλλη εκπαιδευτική πράξη. Η νεοελληνική ιστορία δεν έχει καταγράψει καμμία τέτοια περίπτωση. Αντίθετα, έχει καταγράψει από πολύ παλιά τη νομιμοποίηση του πανεπιστημιακού ασύλου στη συλλογική συνείδηση ως χώρου προστασίας λαϊκών κινητοποιήσεων και ασυλίας από την αστυνομική επέμβαση.

Πρώτη τέτοια περίπτωση τα «Σκιαδικά» (Μάιος 1859) : Στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών

καταφεύγουν φοιτητές και μαθητές χαμηλών κοινωνικών τάξεων, που φορούσαν ελληνικά καπέλα (σκιάδια) από τη Σίφνο, καταδικωμένοι από τη φοιτητική ελίτ ύστερα από πρόκληση έντασης από εισαγωγείς πανάκριβων ευρωπαϊκών καπέλλων που έβλεπαν τα συμφέροντά τους να απειλούνται, πληρωμένους τραμπούκους και την αστυνομία, που τελικά επεμβαίνει στον χώρο του ασύλου και ακολουθούν πολυήμερες συγκρούσεις. Ο ίδιος ο πρύτανης του Πανεπιστημίου καταγγέλλει την παραβίαση του πανεπιστημιακού ασύλου λέγοντας ότι το πανεπιστήμιο είναι μόνον χώρος διδασκαλίας. Είναι όμως προφανές ότι αυτό που υπερασπίζεται δεν είναι η διδασκαλία, αλλά η ελεύθερη διάδοση των ιδεών, που είναι κάτι πολύ ευρύτερο. Ακολουθεί πολιτική κρίση που οδηγεί στην παραίτηση του αρχηγού της αστυνομίας. Και περνούν πολλές δεκαετίες για να ξαναμπει η αστυνομία στα Πανεπιστήμια. Δεν μπήκε ούτε στα «Γαλβανικά», πολυήμερη κατάληψη του Πανεπιστημίου ενάντια στις αυθαιρεσίες του καθηγητή Ιατρικής Γαλβάνη τον Ιανουάριο 1897 από τους φοιτητές με σκληρές συγκρούσεις, ακόμα και νεκρό φοιτητή από σφαίρα αστυνομικού, Δεν μπήκε ούτε τα επόμενα χρόνια στα «Ευαγγελικά» (1901), τα «Σανιδικά», (1902) τα «Ορεστειακά» (1903). Οι τελευταίες κινητοποιήσεις καταγράφονται παρά τον αντιδραστικό τους χαρακτήρα, αφού αιτήματά τους ήταν να μην μεταφρασθεί το ευαγγέλιο στην απλή έστω καθαρεύουσα, να παιχτεί η Ορέστεια τριλογία στην αρχαία ελληνική γλώσσα κλπ. Το φοιτητικό κίνημα αποκτά προοδευτικό χαρακτήρα και εντάσσεται στις κοινωνικές δυνάμεις του κοινωνικού μετασχηματισμού μετά τη δεκαετία 1920 υπό την επιρροή της αριστεράς.

Σε κάθε περίπτωση κάτι μένει, αφού στον Οργανισμό του Πανεπιστημίου Αθηνών (ν.5343/1932, άρθρο 125) απαγορεύεται ρητά η είσοδος άλλων πλην φοιτητών και διδασκόντων στο Πανεπιστήμιο χωρίς άδεια του Πρύτανη. Προφανώς φωτογραφίζεται η αστυνομία : αυτήν αφορά η απαγόρευση.

Στα μετεμφυλιακά χρόνια της δεκαετίας 1950 και μετά οι συνελεύσεις των φοιτητικών συλλόγων απαγορεύουν την παρουσία μελών του Σπουδαστικού της Ασφάλειας στις συνελεύσεις και στις σχολές, επικαλούμενες το Πανεπιστημιακό Ασυλο. Στα χρόνια της δικτατορίας η Σύγκλητος του ΕΜΠ παραιτείται όταν η αστυνομία εισβάλλει σε αυτό (14.2.1973), αντίθετα με τη Σύγκλητο του ΕΚΠΑ που επιτρέπει την βίαιη αστυνομική εκκένωση της κατειλημμένης Νομικής την ίδια περίοδο, ενώ λίγους μήνες μετά η Σύγκλητος του ΕΜΠ επικαλούμενη επίσης το πανεπιστημιακό άσυλο αρνείται να δώσει στην αστυνομία την άδεια εκκένωσης του κατειλημμένου Πολυτεχνείου στις 15/11/1973 και μόνο εκ των υστέρων εγκρίνει την επέμβαση του στρατού με την γνωστή επιχειρηματολογία της χούντας.

Στην κοινοβουλευτική διαβούλευση για το Σύνταγμα 1975 υπάρχει ζωντανή άποψη να αναφερθεί ρητά το πανεπιστημιακό άσυλο στις συνταγματικές διατάξεις. Τελικά υποχωρεί θεωρώντας αρκετό το ότι το άρθρο 16 το υπονοεί στην ακαδημαϊκή ελευθερία που κατοχυρώνει. Και άλλωστε ο τότε Υπουργός Παιδείας Γ. Ράλλης δηλώνει στη Βουλή ότι η κυβέρνηση αναγνωρίζει το Πανεπιστημιακό Ασυλο.

Ωστόσο κανείς δεν τολμά να αμφισβητήσει το πανεπιστημιακό άσυλο, παρότι παραμένει στον χώρο του “συνταγματικού έθιμου”. χωρίς να κατοχυρώνεται έστω σε κοινό νόμο. Στα χρόνια της μεταπολίτευσης τα Πανεπιστήμια ανθούν ως χώροι συνελεύσεων, εκδηλώσεων, όχι μόνο φοιτητικών αλλά και πολιτικών διαδικασιών, αφετηρίας και λήξης πορειών κ.λ.π. Όλα τα πρωτοποριακά ιδεολογικά και πολιτικά ρεύματα αποκτούν στους χώρους τους την επαφή και τη γείωση με την κοινωνία. Και δίνουν στο Πανεπιστήμιο, που γίνεται το “σπίτι του κινήματος” την πραγματική και πολύπλευρη μορφωτική εν τέλει λειτουργία των οριζόντων αυτών, που καμμία κατεστημένη ακαδημαϊκή διδασκαλία ούτε μπορεί, ούτε θέλει να δώσει. Το σύνθημα “Το άσυλο ανήκει σε όλον τον λαό” δονεί συχνά τις διαδηλώσεις.

Το ΠΑΣΟΚ, με το ν. 1268/1982 (άρθρο 2) διατυπώνει για πρώτη φορά την έννοια του πανεπιστημιακού ασύλου «καλύπτει όλους τους χώρους των ΑΕΙ (σ. είχε γεννηθεί θέμα αν εκτίνεται και στα προαύλια) και συνίσταται στην απαγόρευση επέμβασης της δημόσιας δύναμης στους χώρους αυτούς χωρίς την πρόσκληση ή άδεια του αρμοδίου οργάνου.....»

Ταυτόχρονα διατυπώνει και τους όρους της παραβιάσής του μέσα από όργανο συνδιοίκησης (την οποία

επίσης με σκοπό την ενσωμάτωση του φοιτητικού κινήματος και τη χρήση του για την μεταβολή των συσχετισμών στα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ καθιερώνει), την τριμελή επιτροπή ασύλου (Πρύτανης, εκπρόσωπος ΔΕΠ, εκπρόσωπος φοιτητών).

Και για πρώτη φορά το Νοέμβριο 1985 η αστυνομία παραβιάζει το Πανεπιστημιακό άσυλο μετά από άδεια της επιτροπής και εκκενώνει το κατειλημμένο για μία εβδομάδα λόγω διαμαρτυρίας για την δολοφονία του 15χρονου Μιχάλη Καλτέζα στα Εξάρχεια από αστυνομικό στις 17/11/1985 Χημείο (τότε στη Ναυαρίνου και Χ. Τρικούπη) με το πρόσχημα του κινδύνου έκρηξης από τις διάφορες χημικές ουσίες στο υπόγειο. Η κατακραυγή του φοιτητικού κόσμου και όχι μόνο είναι πλήρης : Δεν υπάρχει συνέλευση σχολής που να μην καταδικάσει την - νομότυπη αλλά ποτέ νόμιμη στις συνειδήσεις - παραβίαση του ασύλου, ενώ ο εκπρόσωπος των φοιτητικών συλλόγων του ΕΚΠΑ στην επιτροπή ασύλου και μέλος της ΠΑΣΠ διαγράφεται από μέλος του φοιτητικού συλλόγου της σχολής του (Οικονομικό Νομικής) με ομόφωνη σχεδόν απόφαση της Γενικής Συνέλευσης.

Στις 18/11/1995 είναι η επόμενη σημαντική παραβίαση του πανεπιστημιακού ασύλου : Τα ΜΑΤ εκκενώνουν το κατειλημμένο από την προηγούμενη μέρα από αντιεξουσιαστές για συμπαράσταση στους αγώνες των κρατούμενων Πολυτεχνείο και προχωρούν σε 500 και πλέον συλλήψεις, που καταλήγουν σε δίκες με ομοιόμορφες κατηγορίες χωρίς συγκεκριμένα στοιχεία για κανέναν πλην της παρουσίας του στο κτίριο, η έκβαση των οποίων συχνά εξαρτάται όχι από τα στοιχεία, αλλά από την μεταμέλεια η μη των κατηγορουμένων.

Ο «νόμος Γιαννάκου» (ν. 3549/2007) έρχεται μέσα στις πολύμηνες κινητοποιήσεις ενάντια στην τροποποίηση του άρθρου 16Σ να περιστείλει (άρθρο 3) την κατοχύρωση του ασύλου τόσο ως προς το εύρος («όλους τους χώρους των ΑΕΙ στους οποίους γίνεται εκπαίδευση και έρευνα»), όσο και ως προς την έννοια του ασύλου «αναγνωρίζεται για την κατοχύρωση των ακαδημαϊκών ελευθεριών και για την προστασία του δικαιώματος στη γνώση στη μάθηση και την εργασία των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας.....»

Ενώ καταργεί την τριμελή επιτροπή ασύλου και μεταθέτει τη σχετική αρμοδιότητα στο Πρυτανικό Συμβούλιο

Δεν τολμά ωστόσο να πειράξει την παράγραφο (1) του άρθρου (3) της οποίας η διατύπωση μένει ίδια όπως του άρθρου 2 παρ. 1 ν. 1268/1982 : «Στα ΑΕΙ κατοχυρώνεται η ακαδημαϊκή ελευθερία στην έρευνα και διδασκαλία, καθώς και η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών» την οποία μάλιστα αφήνει αμετάβλητη και ο μετέπειτα σαρωτικός «νόμος Διαμαντοπούλου»

Οι καταλήψεις της Νομικής και του ΕΜΠ και άλλων σχολών μετά τη δολοφονία Γρηγορόπουλου, καθώς και οι ήδη εκδηλούμενες αντιμνημονιακές κινητοποιήσεις (απεργίες, συνελεύσεις αγανακτισμένων, καταλήψεις κλπ) εξωθούν την τότε κυβερνητική εξουσία στην ύστατη γραμμή αντεπίθεσης.

Έτσι ψηφίζεται ο «νόμος Διαμαντοπούλου» (ν. 4009/2011) που καταργεί κάθε απαγόρευση αστυνομικής επέμβασης ορίζοντας (άρθρο 3 παρ. 2) ότι «Σε αξιόποινες πράξεις που τελούνται εντός των χώρων των ΑΕΙ εφαρμόζεται η κοινή νομοθεσία».

Μόνη αυτή η υπόμνηση είναι αρκετή για να καταδείξει την υποκρισία όσων προφασίζονται ότι η παραβατικότητα εντός και περίξ των ΑΕΙ οφείλεται στην - ανύπαρκτη από το 2011 - νομοθεσία του πανεπιστημιακού ασύλου. Και όμως από τότε και μετά ισχυροποιείται η παραβατικότητα αυτή.

Εξι χρόνια αργότερα, ο νόμος Γαβρόγλου (ν. 4485/2011, άρθρο 3) επαναφέρει την απαγόρευση επέμβασης της αστυνομίας, την οποία επιτρέπει αυτεπαγγέλτως σε περίπτωση τέλεσης κακούργηματος η εγκλήματος κατά της ζωής και μετά από άδεια του Πρυτανικού Συμβουλίου σε κάθε άλλη περίπτωση, χωρίς εν τέλει να την απαγορεύει ποτέ.

Κανένας από αυτούς τους νόμους λοιπόν δεν απαγορεύει την αστυνομική επέμβαση για ότι συμβαίνει **εκτός του κτιρίου και του περιβάλλου** της σχολής. Είναι ψέμμα ο ισχυρισμός ότι χρειάζεται άδεια της επιτροπής για τη διακίνηση ναρκωτικών που γίνεται στην αυλή του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Αθήνας ή στους περίξ της ΑΣΟΕΕ δρόμους ή παλαιότερα στην Τοσίτσα.

Αλλά και **μέσα στους χώρους της σχολής** δεν υπήρξε κανένας νόμος που να μην επιτρέπει την χωρίς διατυπώσεις (δηλαδή προηγούμενη αίτηση ή παροχή άδειας από πανεπιστημιακό όργανο) επέμβαση της αστυνομίας σε περίπτωση διάπραξης κακούργηματος ή αυτόφωρου πλημμελήματος στρεφόμενου κατά της ζωής.

Καμμία από τις παραπάνω περιπτώσεις παραβίασης του ασύλου δεν έγινε με επίκληση διάπραξης κακούργημάτων ή αδικημάτων κατά της ζωής. Εγιναν βέβαια φθορές και υλικές ζημιές για τις οποίες κανείς δεν πρέπει να είναι περήφανος. Αλλά η κοινωνική και πολιτική οργή δεν συγκρατείται πάντα εντός η εκτός των Α.Ε.Ι.

Δεν είναι συνεπώς η περιφρούρηση της νομιμότητας από τα τελούμενα περίξ πανεπιστημιακών χώρων ποινικά αδικήματα το κίνητρο για την εξαγγελόμενη κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου. Είναι η απαλλαγή των πανεπιστημιακών χώρων από τις κινηματικές διαδικασίες, τις συνελεύσεις, τις εκδηλώσεις, τις αφίσες, τα συνθήματα, τη διακίνηση εντύπων. Είναι ο σκοπός ποινικών διώξεων όσων δρούν πολιτικά στο πανεπιστήμιο. Είναι η πειθάρχηση των ΑΕΙ και του φοιτητικού κινήματος που απέτρεψε την τροποποίηση του άρθρου 16Σ και την ιδιωτικοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο στόχος που δεν κατόρθωσε ποτέ καμμία κυβέρνηση να πετύχει και η μετατροπή τους σε χώρους πολυτελών κολλεγίων για να παράγουν ειδικευμένους πειθήνιους και να διασυνδέονται ανεμπόδιστα με την ιδιωτική αγορά προσαρμόζοντας την εκπαιδευτική και ερευνητική τους δραστηριότητα στις ανάγκες και τις παραγγελίες της. Είναι η εμπέδωση μιας γενικευμένης κουλτούρας καταστολής και συρρίκνωσης δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, που διαπνέει όχι μόνο τις εξαγγελίες της σημερινής κυβέρνησης, αλλά και όλο το φάσμα των νομοθετικών παρεμβάσεων τα τελευταία χρόνια σε απεργίες και ποινικοποιήσεις κινητοποιήσεων. Είναι τελικά η αντεπίθεση της εξουσίας που κλιμακώνεται με την ανάκτηση του πανεπιστημίου και τον αποχαρκτηρισμό του ως χώρου περιορισμού της εξουσίας απέναντι στο κίνημα. Γιατί έχει τους συσχετισμούς να κάνει πλέον και αυτό. Η μάλλον έτσι νομίζει.

Αυτό το “σπίτι του κινήματος” που κινδυνεύει οφείλουμε να το υπερασπιστούμε. Οφείλουμε να συνειδητοποιήσουμε ότι αν δεν υπάρχει χώρος για τους αγώνες, οι αγώνες ουσιαστικά θα τεθούν εκτός νόμου. Οτι η κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου δεν γίνεται ούτε για τους “μπαχαλάκηδες”, ούτε για τη διακίνηση ναρκωτικών, ούτε για την παραβατικότητα. Όλα αυτά είναι προσχήματα και ελάχιστα ενοχλούν τις εξουσίες, αν δεν εκπορεύονται από αυτές τις ίδιες.

Εχουμε χρέος όλες οι παλιότερες φοιτητικές γενιές που πέρασαν από τις σχολές να υπερασπίσουμε την ιστορία μας, να υπερασπίσουμε τη λειτουργία που μας έδωσε την πολυτέλεια να είμαστε πολιτικοποιημένοι, να σκεφτόμαστε πέρα από όσα μας επιβάλλουν ή μας επιτρέπουν, να μην εξαντλούμε την κοινωνική, εκπαιδευτική και πολιτική μας πρακτική στο ρόλο του πελάτη του - για πόσο ακόμη - δημόσιου Α.Ε.Ι. Εχουμε χρέος να μην επιτρέψουμε την κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου ούτε στο νόμο, ούτε στην πράξη.

Αθήνα, 22/7/2019